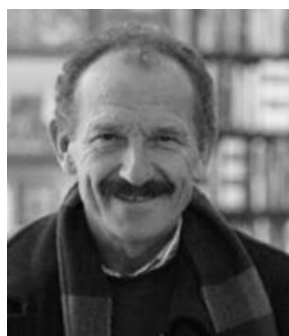

Dušan Dušek – Kufor na sny

Vypracujte písomne.

- **Percepcia (vnímanie) názvu *Kufor na sny*.** Vymenujte všetky sprievodné významy a evokácie, ktoré sa spájajú s názvom knihy.

Odpoveď: Z názvu kufor na sny si môžeme predstaviť kufor ako miesto kde ma auto uložené všetky svoje sny. Po prečítaní zisťujeme, že sny z minulosti.

- *Píšem preto, aby som zachytil to, za čím mi je smutno a s čím mi bolo veselo.* Dušan Dušek (Minulý čas, 1990)
Za čím „je smutno“ Dušanovi Dušekovi? Uvádzajte príklady z prečítaného diela.

Odpoveď: Je mu smutno za minulosťou, za situáciami a ľuďmi, ktorých si z mladých čias pamätá. Môžeme to vidieť aj v niektorých poviedkach.

- Dušan Dušek často **píše v prvej osobe. Znamená to, že píše o sebe?** Aké otázky z toho vyplývajú?

Odpoveď: Áno v niektorých dielach píše o sebe ale v prevej osobe píše hlavne preto, aby sa to ľahšie čítalo a priblížilo používateľovi.

- **Vypočujte si, čo autor hovorí o písaní v prvej osobe (mp3 v adresári Dušan Dušek).**

OKO KAMERY

Na s. 60 nájdeme príklad na rozprávača *oko kamery*.

- Dušan Dušek vraj dokáže zachytiť **každodennosť ako zázračnosť**. V ktorých poviedkach sa táto jeho schopnosť najvýraznejšie prejavuje? Prečítajte vhodnú ukážku.

Odpoveď: V poviedkach ako Možnosti, Vianoce, Odpoveď na otázku, či Rýchlik no aj iné.

Ukážka: A počul aj ranné kikiríkanie kohúta: dokonca trikrát. Vzápätí videl sám seba, ako sedí za stolom, hlavu podloženú na natiahnutej ruke...(Rýchlik)

- **Pozorne si prečítajte nasledujúci úryvok z monografie Dany Kršákovej o Dušanovi Dušekovi a riešte úlohy.**

Dušekova osobitá perspektíva sa neprejavuje nejako nápadne, ale práve vďaka nej si autor môže dovoliť pracovať fakticky bez deja, bez akcie, bez dramatickej gradácie. Môže odbiehať, až sa miestami zdá, že nerešpektuje kategóriu hlavného a vedľajšieho motívu. Sujetová línia jeho próz je oslabená, celok sa skladá z drobných segmentov, fragmentov, epizód. Dušek komponuje tak, že prikladá a navrstvuje k sebe, neinterpretuje, ale pozoruje, neopisuje, ale vystihuje. Jeho metódou sa stala dekompozícia, rozklad rozsiahlejších celkov na množstvo malých častí (spoločnosti na jednotlivcov, spomienok na jednotlivé príhody a epizódy). Prozaický svet, ktorý predstavuje, je svetom malých komunit, a primárne svetom rodiny.

Základnou osou próz je vyňatie drobných, dôverne známych situácií tzv. malého sveta z kontextu veľkej histórie. Prvenstvo patrí svetu spontánnosti, hravosti, a nie svetu určenému spoločenskými normami správania sa. Dana Kršáková (Dušan Dušek, 2002)

- Vymenujte jednotlivé **body dramatickej gradácie** prozaického textu.

Odpoveď: Klimax, antiklimax, zreženie a paralipsa

- Intuitívne vyberte z ukážky úryvky, ktoré by mohli vystihovať doteraz neznámy **pojmem nesujetová próza**.

Odpoveď: Napríklad hneď prvá poviedka Pes. Nemá dej ani nejakú gradáciu.

NESUJETOVÁ PRÓZA V SLOVENSKEJ LITERATÚRE

Satirická próza J. M. Hurbana *Korytnické poháriky* býva označovaná za nesujetovú prózu, pretože nejde o „homogénny útvar, ale štrnásť relatívne samostatných drobných črt“.

G. K. Z. Laskomerský sa vo zväzku *Zozbierané žarty a rozmary* (1877) pridrižiava princípu živého rozprávania. Dielo obsahuje: črty, humoresky, besednice, ktoré sú: autorovými zážitkami, anekdotickými príhodami, dokumentárnymi záznamami nevšedných a všedných udalostí... Vo všetkých týchto krátkych, nesujetových prozaických útvaroch Laskomerský vedel uplatniť svoj rozprávačský vtíp, pozorovaciu bystrosť a intelektuálnu duchaplnosť.

Keď sa do centra rozprávania dostáva konštrukcia literárneho textu, spôsob jeho vytvárania, ide podľa ruských formalistov o nesujetovú prózu. Jazyk literárneho diela už nevnímame len ako médium, ale zdôrazňuje sa jeho svojbytnosť, originalita.

ZÁVER (O NESUJETOVEJ PRÓZE)

U Duška nachádzame tieto znaky *nesujetovej prózy*:

- občasné **písanie „bez deja, bez akcie, bez dramatickej gradácie“**, oslabenie sujetovej línie,
- **rozloženie celku na segmenty**, fragmenty, epizódy,
- konštrukcia literárneho textu a jazyk sa dostávajú do centra rozprávania.

- **Medzi Dušekove srdcovky (antológia Srdcovky, 1989) patria: Joyce, Salinger, Borges, Cortázar... Čo nám tieto mená našepkávajú o autorovi – zostavovateľovi antológie?**

Odpoveď: Títo autori ho inšpirovali v jeho tvorbe. A z každým z autorov mal niečo spoločné, teda niečo v čom sa podobali. S Joyceom mal spoločnú dôležitosť detailov pred celkom, so Salingerom písanie o súkromí, s Borgesom mali spoločnú vášeň pre knihy a s Cortázarom dôležitosť fantázie v svojich dielach.

- **Prečítajte si, čo o knihe Kufor na sny napísal literárny kritik Milan Hamada. Riešte úlohy.**

I keď viem, aj z tvorby D. Duška, že miniatúra, môže v šťastných chvíľach obsiahnuť celý vesmír, predsa si myslím, že sa to nestáva tak často, ešte častejšie sa totiž vyčerpá vtipným postrehom a ako všetko na svete, ani tá najbrilantnejšia miniatúra sa nedokáže vždy vyhnúť následkom poetiky minimalizmu. Ale D. Dušek si na konci tohto roka predsavzal: ... pootváram všetky dvere do sveta. Tak nech tak učíní a nech nájde v sebe aj odvahu k náročnejším koncepciám pre zložitejšie literárne projekty, čo konkrétne znamená prejsť od mozaiky k stavbe, to jest nájsť v sebe pozabudnuté schopnosti architekta. Milan Hamada (Dušan Dušek, 2002)

- **Aký protiklad vytvára autor v prvej vete úryvku?**

Odpoveď: miniatúru prirovnáva k veľkosti celého vesmíru

- **Vysvetlite** esejistické vyjadrenie „... pootváram všetky dvere do sveta“.

Odpoveď: Nebude sa báť a klásť žiadne medze svojej tvorbe.

- Aký je **rozdiel medzi mozaikou a stavbou** v Hamadovom chápaní?

Odpoveď: Rozdiel je v „architektúre“ napríklad kniha kufor na sny je poskladaná z malých častí mozaiky a tvorí jeden veľký celok, zatiaľ čo stavba je jedno veľké dielo .

- **Pomenujte**, čo všetky prózy v knihe Kufor na sny spája – napriek všetkej ich rozdielnosti.

Odpoveď: Všetko sú to príbehy písané v prvej osobe a opisujú bežný každodenný život.

ŠTYRI PODOBY DUŠEKOVEJ KRÁTKEJ PRÓZY

V knihe *Kufor na sny* sa nachádza celý rad žánrových foriem: opis dňa, cestopisné poznámky, literatúra faktu, poviedka, list, filmová poviedka, román na pokračovanie, poviedka detského autora, sci-fi, rozprávka. Ide však len o fiktívnu žánrovú rôznorodosť.

V skutočnosti sa v nej vyskytujú štyri typické podoby Dušekovej krátkej prózy:

- 1) jednoduché, poetické, no triezve záznamy pozorovaní detailov a drobností každodenného života,
- 2) fiktívne príbehy s väčšou alebo menšou mierou fantázie,
- 3) realistické príbehy s psychologickým obsahom,
- 4) spomienky.

Existujú aj prechodné typy.

(spracované podľa D. Kršákovej)

Napr.:

- 1) *Zlodeji* (s. 26 – mozaika v polievke, tlačienke);
- 2) *Rýchlik* (s. 117 – spomienky sú tu spomienkami hrdinu);
- 3) *Predĺženie* (s. 96 – o kolabujúcom brankárovi, ktorý z posledných síl dáva rozhovor do novín, o jeho sne vidieť a zároveň vnímať hru);
- 4) *1. máj 1977* (s. 20 – zmyselnosť a erotika ako protiváha neživotného sveta ideológie).

- Dušan Dušek patrí spolu s D. Mitanom k tzv. **druhej generácii Mladej tvorby**. Vyhľadajte na internete informácie o časopise *Mladá tvorba*.

Odpoveď: Bol to časopis mladej generácie na Slovensku v rokoch 1956 až 1970, ktorý bol nakoniec zakázaný.

„RECYKLAČNÝ“ POSTUP AUTORA

Podľa D. Kršákovej uplatňuje D. Dušek v knihe „recyklačný postup“. Odkazuje na svoje staršie poviedky, prepracúva ich, znovu ich uvádza so zmenami. Jednotlivé texty v knihe vznikli s rôznym zámerom a v rôznom čase.

Čo je v prózach naozaj nové (teda aspoň v prózach pre dospelých, v knižkách pre deti sa Dušek už viackrát zamýšľal nad danou témou), to je širšie reflektovanie literárnej tvorby a spisovateľskej práce. D. Kršáková (Dušan Dušek, 2002)

Ide napr. o poviedky *Bradavice* a *Odpoveď na otázku* (s. 107).

- Ako hodnotíte **prítomnosť erotiky v knihe**?

Odpoveď: Erotika bola v knihe niekde v norme niekde podľa mňa prehnaná, ale určite dodala knihe isté čaro a istú melódiu.

DOBRÁ KNIHA PODĽA DUŠEKA

Dobrá próza by podľa názoru Dušana Duška mala mať „presnosť, ucho pre jazyk, citlivosť, ktorá až dojíma a vie hojiť dušu, no zároveň trpkosť, humor a zázraky všedných dní okolo nás, skratkovitosť – a v nej obsažnosť, nikým nezbadaný detail, skromnosť a tušený tikot láskavého srdca“. Dana Kršáková

POETIKA D. DUŠEKA

Pri charakteristike jeho tvorby sú pritom tradične konštatovanými prvkami poetická a lyrická evokácia detstva, literárne zachytenie prostredia Záhoria, hľadanie jedinečnosti vo všednosti, dôraz na detail, harmonizačné gesto večného chlapca, hravá erotika, vzťah muža a ženy cez optiku manželského spolužitia. To všetko našlo svoj výraz v jazykovo vybrúsenej, metaforickej a poeticky stlmenej podobe, na ploche žánru poviedky. Dušekove komorné prózy a jeho básne, ktoré sú v podstate lyrickým pendantom jeho básnickej epiky, ponúkajú jedinečné príbehy a poetické zastavenia, plné lásky, fantázie, prekvapenia, spoluúčasti a ľudského pochopenia. Dana Kršáková

- **Vyjadrite vlastný názor na prečítané dielo. Argumentujte.**

Odpoď: Po prečítaní poviedky PES som čakal len nudnú knihu na povinné čítanie, ktorá sa mi bude ťažko čítať, pretože bude o ničom. Po postupnom čítaní a zvyknutí si na formu písania sa mi začalo čítať ľahšie a ľahšie a každá ďalšia poviedka ma nadchla na prečítanie ďalšej. Samozrejme boli výnimky. Knihu by som určite odporučil, no skôr straším čitateľom, pretože my „mladý“ pri nej nenadobudneme takú nostalgiu akú by pri nej mohli nadobudnúť starší ľudia. Mne osobne sa najviac páčila poviedka prímerie.

- **Za domácu úlohu vytvorte syntézu poznatkov o analyzovanom diele.**

Názov v nás môže evokovať, že autor má vo svojom „kufri“, nejakom súkromnom mieste, uložené svoje spomienky a príbehy. Kniha kufor na sny architektúrou pripomína mozaikový systém s častými prvkami erotiky ktorá má v knihe značnú úlohu, pretože je súčasťou každodenného života. Kniha je napísaná v prvej osobe, čo hneď neznamená že autor píše o sebe aj keď v niektorých poviedkach to tak je, ale hlavne preto, aby bolo dielo pre čitateľa ľahšie čitateľné a prirodzenejšie. Hoci na seba poviedky nenadväzujú a sú rôznorodé predsa len sú niečím rovnaké a to jednoduchosťou a opisom každodenného života. Môžeme tu pozorovať 4 typické podoby Dušekovej krátkej prózy ako jednoduché, poetické záznamy pozorovaní detailov a drobností každodenného života, fiktívne príbehy, realistické príbehy s psychologickým obsahom a skutočné spomienky autora. V poviedkach môžeme vidieť zachytenie prostredia Záhoria z detstva autora, opisy manželského života, nájdenie jedinečnosti vo všednosti, skrátka, každá z poviedok je niečím jedinečná aj keď je vlastne úplne všedná. Niektoré poviedky z knihy „Kufor na sny“ môžeme zaradiť nesujetovej próze. Je to próza ktorá nemá dej, akciu ani gradáciu. Dušan Dušek mal viacero autorských vzorov ako Joyce, Salinger, Borges alebo Cortázar, ktorých vymenoval v antológii Srdcovky a ktorý ovplyvnili jeho tvorbu.

Zdroje

KRŠÁKOVÁ, D.: Dušan Dušek. Bratislava : Kalligram, 2002.

DUŠEK, D.: Kufor na sny. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1993.

Juraj Sabol © 2020